

ADATOK.

DEBRECZEN VÁROSI STATUTUMOK.

A város legrégebbi jegyzőkönyveiből.¹⁾

Közlő: ZOLTAI LAJOS.

I.

Tanács végezése abrak vételéről, eladásáról, továbbá halárosokról, viza, tok, csik, retyke, potyka, harsa halakról.

Feria tertia post Reminiscere dominicam.

Conclusio totius senatus ex unamini voluntate de piscibus.

Biró uram az Thanacs uraimmal az hal felel dologk felől, abrak felől és chik mérés felől ilyen végezést thötht, hogy az abraknak negyedeth külemben ne adhassák háznál el: 12. az piaczon denarijs 10. Es senki egy szekeres is házhoz ne vihesse kívül való szekeres az abrakoth, hanem az piaczra állyon vele, es ott közvességgel el ne adhassa thizen kétt óráigk senki, hanem valaki venni akar benne, negyedenkenth aggya és athassa. Itt való ember penigk, ha ott kün falun megk veszi pénzzen közvességgel, mind szekerestül szabadon házához vihesse háza szükségére, ha penigk thizen kétt óra uthán hozza az vidik emberbe afféle abrakoth, nem házhoz állyon véle, hanem az piaczra, és se az nap estigk, se penigk más napon thizenkéth óráigk szekerestül közvességgel el ne athassa, hanem negyedenkenth, de oztán tizen kéth óra mulván közvességgel is el athassa, és házhoz járhasson véle. Thovábbá az hal felől ilyen végezést thöthtenek az uraim, hogy semmi féle halatth itt valók nyeresékre vidik hal árostul közvességgel megk ne vehessenek, se thavokba ne hányhassák, hanem az piaczra állyanak véle es valakinek szükségk, tizen két óráigk pénzennkenth aggya, és athassa, az miképpen az abrak dolga el vagyon végeztetvén és rendeltetvén.

Ennek is azon Rendi naponkenth. Itt való hal áros penigk ha ő maga szekeren hoz halatth, thavában szabad be hánni és ő magánál onnan az vásárra hordani is szabad legyen.

¹⁾ Debreczen város jegyzőkönyvei 1547-től fogva maradtak fenn; de 3—4 kötet hihetőleg a Rákóczi-forradalom viszontagságai között, a későbbi időkről is elveszett. E jegyzőkönyvek különösen az 1620-as évekig csaknem egészen deák nyelven vezettek. Magyar szöveg az 1547—1557-ről való első protocollban egyáltalában nem, a következőkben is nagy ritkán, elvétve fordul elő. Az itt közlött statutumok e kivételek közé tartoznak.

Thovábbá az viza, thok halak felől kiketh fontal szoktanak mérni, ez az thanách uraim végezése. Biró urammal és esküttekkel egyetembe, hogy az thoknak, vizának fonttyath fellyeb egy hal áros se athassa el 4. pénznél, az rettykének 3. pénznél, pottykanak és harchyának kéth-kéth pénznél. Az chik árosok az chikoth külemben ne mérhessék, hanem először Rostában felmerihék, vizét el szűrjék, és iczjét fellyebb ne mérhessék és ne athassák 3. pénznél. Ha penigh valaki ez szerzés ellen chyelekődnek, az hal és abrak vételben, tiz forinth Birsága.

Az dísznó hentések felől ez az végezés, hogy fontok legyen és ennek uthanna fonttal mérjék az dísznó husth, és más fél pénznél ne athassák fellyebb fonttyáth.

1567.

(Városi jegyzőkönyv II. köt. 1564—1569. 181 lap.)

II.

A debreczeni biró, eskütt birák megegyeznek Hegyes község elöljáróival arra nézve, hogy Debreczen és Hegyes között fekvő „köz elő” földet soha sem a debreczeniek sem a hegyesiek fel nem szántják.¹⁾

Feria quinta post Marcelli.

Nos Franciscus Duskas Judex et ceteri cives jurati oppidi Debrecen theszünk ilyen vallasth, hogy az miképpen mi ki menthünk vala az teljes váras akarattýából, az hegyesiekkal való földnek igyenethlensége igazitassára Beke Lászlóval, Sándor Thamással, Chyeke Pállal, Molnár Balással, Boros Balással, Gechye Mátyással, Gechye Imrehhel, Simon Imrehhel, Biró Pállal és thöb itt való polgár atyánkfiával, egyenlő akaratból az hegyesiekkal thettünk a köz elő (keoz eleo) föld felől, kith megk határozotunk, ilyen örekké való végezésth, hogy az fel határozáson innen belől Debreczen felől, sem mi, sem az hegyesiek soha azt az köz elő földeth megk ne szánthassuk, mind az falu igyh, hanem mind örekké furól fiura mind minekünk smind az egész hegyesieknek köz elő földünk legyen, hogy ha penigh valami időjártában vagy mimagunk vagy maradékink, gyermekink, avagy ök és az ő gyermekök, maradékok ezth ez szerzést felbonthanók, ezer forinth legyen az kötele, mely szerzésre az tellyes Hegyes falu képében mi előttünk reá feleltek, az hegyesi Biró, Nagy Márton, Nagy János, Dergeő Ambrus, Dergeő Balás, Király Illyés, Dob István, Marton Pál, Szaniszló Lukács, hogy ugyan ezen megk irth kötél alatt, ez szerzést mind ő magok smind gyermekök, maradékok örekké megk állják és megk thartyák, huius Inscriptionis testimonio (eddig van az eredeti írás).

¹⁾ A hajdani Hegyes község határa régtől fogva Nagy- és Kis Hegyes, Gyulay Hegyes néven Debreczenhez tartozó, tanyákkal megrakott 6200 kat. holdas pusztá 15—16 kilométernyire a várostól napnyugat felé.

1574.

(Városi jegyzőkönyv III. köt. 1570—1580 év. 493. lap.)

III.

A tanács megrendszabályozza a nyíl vető sátoros kalmárokat, nem különben a Kádas módon nyíl nélkül áruló kalmárokat.

De meicatoribus.

Az nyilas kalmárok között és az kádas módon nyíl nélkül levők között, kiknek sátorok szekerek marhájok mellett nincs, az árulás dolgából az Tanács ilyen rendelést tött, hogy afféle kádasoknak is szabad legyen az ü marhájokat kinek-kinek ami marhája vagyon, minden fele árulni az sátorokon kívül, ahol nekik hely rendeltetik. De az nyíl vető sátorosok kívől sátor alatt ne árulhasson, az az hogy ha satort akar csinálni, hát az töbi közöt nyilat vessen és ott arullyon, ahol helye leszen; ha penigh az nyíl vető sátorosok kívől akar árulni és ki rakodni, tehát satort ne csinálhasson a kádas, hanem ha hó vagy eső esnék, olyankor valami ponyvát vagy gyéként szabad legyen marhája felé fel vonni vagy teríteni, hogy kárt ne vallyon.

Az nyíl vető sátoros kalmárnak penigh ne legyen szabad sátora kívől másutt fejár marhával ki hordozkodni sátorából, vagy egyéb derék marhával, hanem instrangal, hevederrel, vakaróval, gyeplővel, nemezzel és ehez hasonlatos marhával. 25 dr birsága legyen ezeknek. Ha ki el hagyja nyilas helyét, másnak szabad legyen reá állani, el ne vehesse tőle.

1576. 6. Febr.

(Városi jkv. III. köt. 1570—1580. 632. lap.)

IV.

Tanács végezése szekeres és saraglyás kalmárok felől.

Az kalmárok rend tartásáról való végezés.

Végezett az Tanácstól, hogy az mely szekeres kalmár, ki sokadalmakat jár, ha az nyíl vetéskor ithon nincs, mikor az saroglyás kalmárok nyilat vetének, tehát azoknak nyilas (helyet) ne aggyanak. Ha penigh ithon volna afféle szekeres kalmár és nyilas helyre közikbe akar állani, tehát pusztán nyilas helyétt ne haggya, hogy fel rakodnék és pusztán hadná, hanem ha sokadalomra ki megyen is, az nyilas helyen satorát fen haggya és marhát tareson benne, hogy onnan senkinek kára ne essék. Ha penigh sokadalomról afféle kalmár megk jó, tehát azon renden hátul álljon, ha árulni akar. A ki penigh pusztán hadná helyét, az birsága egy forint legyen, az hetven ött pénze az fő biróé, az huszon ött pénze az vásár biróé legyen.

1588. 9. ápril.

(Városi jkv. IV. köt. 1586—1593. 145. lap.)

V.

Az szántásról való Deliberatio.

Az föld és mezők szántásainak rendiben ezt kel observálni.

Hogy senki az ki szántani akar először töbet egy holdnál ne

foghasson, mely csak ötven kerülés legyen, míg pedig azt ell nem végezi addig más hold földet ne barazdállyon, hanem eggiszen ell végezze, és úgy foggasson más földet. Ha kit pedig valaki valamely földtől tilt az bíróra és ellenz, tehát tartozék minden meg állani. Ha ki pedig ez végezésnek nem állana, tehát tiz forinton maradjon és az bíró meg vehesse.

1591. 19. Fbris.

(Városi jkv. IV. köt. 1586—1593. 295. l.)

VI.

Mészárosok, hentések felől és faggyu vételről statutum.

Az mészárosok állapotja és rendtartása felől az egész Tanács így végezett:

Hogy valami keppen és valaminemü árron az mészárosok az hust vagják, de az Hentesek is bejöjjenek és mostantul fogván ennek utánna minden jövődő időben szintén olyan és azon árron adgyák és árullyák: az Hust pedig mostantul fogván bárány metzésnek idejéjig, az mesterek így az Hentesek is egy pénzen és egy bécsien (?) mérhessék fontyát, az után az bíró és az Tanács végezéseihez tarcsák esmét magokat. Ha külömben cselekednének, hogy ez után ebben hátra állanának, tehát erős fogság legyen büntetések. Ha mellyik mester pedig most ez végezés mellé nem áll, tehát ez ilyen ez után soha se mester se Hentes ne lehessen.

Az faggyat pedig ha ki maga háza szükségére veszen, tehát egy vagy tiz másáig, négy frton adják masáját. Az ki pedig kereskődésre veszi, tehát úgy mint szappanosak, méltó árran az mint meg árulhatnak adják és vehessék. Az töb dolgokban az céh levélben való Rendtartáshoz tarcsák magokat.

Forgó Mihály, Törtely János, Parragi János, Kotha Jakab, Musay István, Paksi István, Parragi Balás, Zanthó Mihály, Elrich Ferencz, Szücs István, Mészáros Mihály, Egey Péter, Kemenes Ambrus, Tététleni Lénárt, Horváth Máté, Mészáros Bálint, Balog Jakab szömély szerént mi előttünk álván, ez föllyül megirt végezésnek mellé állottanak. Hasonlatos keppen Ször Antal is, Thatár Imre és Szegedi Antal mellé állottanak.

1592. 29. January.

(Városi jkv. IV. köt. 1586—1593. 308. lap.)

VII.

A város boltjai béréről való végezés.

Az város boltoknak bérei felől közönségessen végeztük ezt: Hogy itt az Váras háza szerin való Boltoknak, mellyek az Herpainé Udvarának elein vagyon, bérei legyenek tizenöt-öt forint legyen; az Kardos ház szerin való boltoknak bérei pedig tiz-tiz forint legyenek. De ezeknek exactioiban, kiszedésében az Conservatoroknak ilyen aucto-

ritas engedtetett, hogy minden ember, valakik birják az boltokat, suo tempore tiszta kész pénzü tartozzék megfizetni és kész pénzü exigalni, senkinek se adósságában se marhája árrában ne deputálhassák, hanem kész pénzü vehessék meg. Alioquin ha nem akarják megfizetni, az Conservatorok az boltjából ki pöcsétellyék avagy zálogot vegyenek.

1592. 30. may.

(Városi jkv. IV. kötet 1586—1593. 334. l.)

VIII.

Az bornak megvétele felől való delibératio, az kik magok szükségére vesznek.

Hogy ha egynehányan ketten avagy hárman vagy töben társaságban hordóval bort vesznek, avagg másunét akarnak hozni, meg lehet és meg engedtetett ez, hogy meg vehessék az bort és hozassanak is társaságban; de apródonként italokra ne hordogassák, és ne legyen ugy szabad, bort tartani, hanem ha meg veszik az bort, legott az mennyin vadnak az társaságban az borvételhez, mindgyarást felosszák közöttök és ki-ki az ü részét el vigye, és akar etzer akar kétzer igyák meg, de az bort felosztván aprodonként italokra ne hordogassák. Sőt lakodalmakra is és az Céhek is az bort meg vehessék és az közönséges helyen meg ihassák és el költhessék, de ezt el távoztassák, hogy ha ki vagy jó akarattyából vagy penig birság szerént egy kivál képpen személy bort akar adni és hozatni az közönséges vendégnek, tehát az meg vet közönséges borból ne adhassanak, hanem ez féle emberek az város kocsmáiról tartozzanak hozatni. Mert különben cselekedvén az Város törvénye szerént az borokat vihessék és 10 frtot vehessenek az rendeltet birák rajtok.

BARTHA PÁL ERDÖDI GONDVISELŐMNEK INSTRUCTIÓJA.

1-mo. Vagyon négy s két felé nyíló öt ajtó munkáiban, melyeket nap szerént való fizetésért munkálkodtak, az mi hijjok még volna, continnáltassanak, és ezen két ajtóért meg lévén az alku, egyért 5 forint R., az kettőért Rf. 10.

2-o. Az kápolnára nyíló aljtó is leszen két felé nyíló, magasságra az többihez hasonló, kinek ajtófelét, küszöbjét, szemöldökfáját az ácsok csinálják három czol vastagságra, szemöldökfáján felül bolthajtáshoz képest ráhája legyen, mely mésszszel fog berakattatni, az tölgyfa ajtófél veres fenyővel beborítva ajtaja kétfelé kinyíló, és az ajtaja felől való köfalon *czirodnya*, rakással az több ajtókhoz képest, kiért fizetése leszen az a alku szerint Rf. 8.

3-o. Kisebb ajtók egy felé nyílok kívántatnak négy, melyeknek legkisebbikéje munkában lévén, napszámban continnáltassék, az hárm pedig legyen mind ajtó fél boritékja s mind az ajtaja tölgyfa fűrész deszkából, nem veres fenyőből, az többinek formájára, mely három még el nem készítettett ajtókér egyért-egyért két forint és hatvanhat és hatod rész pénzt számítván az alkuvás szerint lesz Rf. 8.